

Bertolt Brecht
színművei

HELIKON
KLASSZIKUSOK

Szerkesztette

VAJDA GYÖRGY MIHÁLY
WALKÓ GYÖRGY

Fordította

BERNÁTH ISTVÁN
CSORBA GYŐZŐ
FÁY ÁRPÁD
FÓNAGY IVÁN
GARAI GÁBOR
GÖRGEY GÁBOR
HAJNAL GÁBOR
HÁY GYULA
JÉKELY ZOLTÁN
LADÁNYI MIHÁLY
NEMES NAGY ÁGNES
RÉZ ÁDÁM
UNGVÁRI TAMÁS
VAS ISTVÁN
VÁSÁRHELYI MIKLÓS
VIKTOR JÁNOS

Aranyszekéren városunkon!
 Idegen királyok s állatok:
 Teve, párdúc, elefánt vele!
 S rabnőkkel zsúfolt kocsik sora
 Zörgő málháskordéi rakottan
 Szép elefántcsont-szerszámmal, edénnyel
 Képek, hajók és annyi ércszobor
 Akár Korinthusban – keresztül a
 Nép zajgó tengerén! Az volt a látvány!
 És a gyermekek közé dobált pénz
 A borok s a lakonyhák!
 Így hajtott aranszekéren
 A városon keresztül.
 Ő, a verhetetlen, ő, a hatalmas
 Réme mindkét Ázsiának, és
 Róma és az istenek kegyeltje!

A RABSZOLGÁK KARA *akik a domborművet cipelik:*
 Vigyázzunk, hogy mi se
 Botoljunk meg, kik a diadalmenet
 Frizét cipeljük, még ha szemünkbe csordul is
 Verejtékünk, tartsuk jól! Mert ha leejtjük
 Porrá zúzódhatnak.

IFJÚ LEÁNY:
 Nézd azt az óriást vörös sisakban!

MÁSÍK LEÁNY:
 Idekacsint.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 Minden szenátor itt van.

MÁSODIK KERESKEDŐ:
 S minden szabó is.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 E férfi Indiáig tört előre.

MÁSODIK KERESKEDŐ:
 De eljátszotta rég játékait.
 Sajnálom érte.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 Nagyobb volt Pompeiusról.
 Róma elbukik, ha ő nincs.
 Remek győzelme.

MÁSODIK KERESKEDŐ:
 Jobbadán szerencse.

ELSŐ ASSZONY:
 Rēusomat, ki
 Ott veszett el Ázsiában
 Nem adja vissza semmiféle csinn-bumm.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 Általa
 Jó sokan megtollasodtak.

MÁSODIK ASSZONY:
 Bátyámék fiát is várhattuk háza.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 Tudjuk azt is, mily nagygyá növelte
 Róma hírnevét.

ELSŐ ASSZONY:
 Hogyha nem lódtánának annyit
 Senkit sem csalnának lépre már.

ELSŐ KERESKEDŐ:
 A hősiesség
 Sajnos, kihalt.
 És bűvárolja gazdag életük.
 Hogy nyomdokukba lépünk.

Bertolt Brecht színművei

A szocialista drámairomdalom klasszikusának egész pályáját bemutató, huszonnyolc drámai művet magában foglaló kiadvánnyal első ízben kap teljes képet Bertolt Brechtről a magyar olvasó. A Magyarországon – színházban vagy rádióban – eddig bemutatott darabokon kívül megismerkedhet a fiatal Brecht színműveivel s néhány érdekes, nemcsak a szerző, hanem a történelem egy-egy korszakát markánsan jellemző tan-drámájával is. Mintha az utóbbi negyven év történelmén át vezetne kézen fogva, mulattatva, tűnődésre készítve egy zseniálisan okos költő, aki úgy nyújtja a szépet, hogy mindig aláhúzza, nyomatékosan kiemeli azt, ami igaz. Életismerete, pártossága, tartalmi és formai újításainak páratlan lendülete adja műveinek lenyűgöző erejét – nemcsak színpadon, hanem könyv alakban is.

MAGYAR HELIKON

A HELIKON
KLASSZIKUSOK
SOROZATBAN
1963—1964-BEN
MEGJELENT
KÖTETEK

Stendhal

VÖRÖS ÉS FEKETE
A PÁRMAI KOLOSTOR

Mann, Thomas

JÓZSEF ÉS TESTVÉREI

József Attila

ÖSSZES VERSEI
ÉS MŰFORDÍTÁSAI

Turgenjev, Ivan

ELBESZÉLÉSEK

Racine, Jean

ÖSSZES DRÁMAI

Hugo, Victor

A NYOMORULTAK

Brecht, Bertolt

SZÍNMŰVEI

MAGYAR HELIKON

darab mondanivalóját. A *Kurázs mama* a *konok megrögzöttség* tragikomédiája: ennek a mentalitásnak a képviselőjétől pedig a nezőnek el kell idegenülnie, érzelmileg el kell távolodnia. Így tanulja meg, hogyan kell *helyesen cselekedni*, ez a főhős elidegenítésének a célja. Helene Weigel, Kurázs mama legnagyobb alakítója a markotányosnőt egyeniségének belső ellentmondásában mutatta be, azaz historizálta. A harcmezei jelenetben hiénaként viselkedett, s az ingeket azért szedte csak elő végül a sebesültek számára, mert látta a gyűlöletet leánya szemében és attól félt, hogy erőszakkal fogják elvenni tőle. Katrin megbecstelenítése után éppoly mélységes elkeseredéssel átkozta el a háborút, mint amilyen őszinten dicsérte a következő színben. Leánya lázadása (a dobolás Halle megmentésére) teljesen elkábította, de nem térítette észre. Ellentmondások által feszített jellemét, mely tragikus sorsának oka volt, csak a megváltozott társadalmi rend tenette volna harmonikussá. Brecht így ír róla (és Weigel alakításáról): „Kurázs mamának és életének a közönség számára mélyen érezhető tragikuma abban állt, hogy szörnyű ellentmondással találta szemben magát, amely megsemmisített egy embert, ellentéttel, amelyet fel lehetett oldani, de csak a társadalom felől és hosszú, szörnyű harcok árán. És az ábrázolás e fajtájának erkölcsi fölénye abban állt, hogy az ember, még a legéleterősebb is, széttűzhetőnek mutatkozott!” (*Mutter Courage in zweiseifacher Art dargestellt*. 1951.)

Helene Weigel szerep-értelmezése egyúttal megmutatja Brecht felfogásának fejlődését az *epikus színháztól*, amely a történetet és az embereket – színpadi illúzió nélkül – úgy mutatta be, amilyenek, amint megjelentek – a bennük levő ellentmondások társadalmi oldalról kiinduló feltárása felé: azaz Brecht fejlődését az epikus színház elmélyített változata, a *dialektikus színház* irányába. A *Lucullus*-hangjáték és opera minden költőisége ellenére kisebb lépés volt errefelé, annál nagyobb a *Galilei élete*, melyet sokan Brecht „főművének” tekintenek.

Bizonyos, hogy az itt fölvetett erkölcsi probléma: a tudós (és általában minden gondolkozó ember) felelőssége az emberiség jövőjéért, az igazságért, melyet nem lehet büntetlenül megtagadni, a megalkuvás és az áldozat-nem-vállalás teljes erkölcsi elvetése ezt a darabot méltóságában magasra emeli. Brecht már

közös vonása a valóság és az álom, a valóság és látomás, valóság és „konvenció” vegyítése – ha nem is újabb technika, de mindenesetre belső összefüggésükre mutat. S ragyog bennük Brecht kifogyhatatlan ötletessége az epika és a bőven ömlő líra színpadi egységében. Brecht költészetének talán leghumánusabb termékei ezek: erőt, optimizmust, a jövőbe vetett bizalmat sugároz mind a három. Brecht tudta, hogy a Szovjetunió fegyverein a fasiszmus ereje meg fog törni, az emberiség megszabadul legnagyobb ellenségétől, a jövő látóhatára újra kiderül. Várta a felszabadulást. Anyagi okokból a hollywoodi filmgyártásnak is dolgozott, közben megismerkedett néhány kiváló amerikai művésszel, köztük Charles Laughtonnal: az ő számára készítette el a Galilei második változatát. (A végsőt Ernst Busch számára írta, már ismét Berlinben.) A *Galilei* amerikai bemutatója (1947) bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy Brechtet röviddel ezután maga elé idézze az „Amerika-ellenes tevékenységet” üldöző bizottság. Kihallgatásának egyes részeit napjainkban magnetofonról játsszák le a világ több színpadán egy Brecht önmagáról szóló műveiből összeállított montázs keretében (*Brecht on Brecht*). Még 1947-ben Brecht visszatért Európába, egyelőre Svájcba. Itt várta a lehetőséget, hogy Berlin akkor még szovjet övezetébe jusson.

*

„Elytársak, miért szeretjük szülőföldünket? Ízesebb ott a kenyér, magasabb a mennybolt, illatosabb a levegő, erősebben zeng a hang, még a járás is könnyebben esik a földön – hát ezért.” A szakértő szavai *A kaukázusi krétakör* előjátékából mindennél jobban megmagyarázzák, miért tért vissza Brecht hazájának abba a részébe, ahol a munkások és parasztok első német állama, a Német Demokratikus Köztársaság hamarosan megalakult. Egész múltjából és egész addigi munkásságából következett, hogy csak oda térhetett vissza. Hitt abban, hogy a német munkásosztály és parasztság a pusztító háború és a tizenöt éves fasiszta dűlítés ellenére képes haladó demokratikus uralmi rendszert létrehozni; évekkel előbb, még Amerikában, egy tiszteletteljesen szigorú levélben kérte számon Thomas